

Waardecreatie door natuur binnen de Omgevingswet

De Omgevingswet, die naar verwachting in 2021 wordt ingevoerd, biedt de kans om natuur integraal te beschouwen met grijs (infrastructuur), rood (bebouwing), blauw (water) en oranje (energie). Daarmee wordt grotere maatschappelijke en financiële waarde gecreëerd. Hoe ziet dat eruit en hoe krijg je dat voor elkaar in de eigen organisatie?

Een centraal concept in de Omgevingswet is samenhang of 'integraliteit', namelijk het afstemmen van diverse belangen in onderlinge samenhang. Dit heeft niet alleen invloed op de wetgeving, die alle versnipperde wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving terugbrengt tot één wet, maar ook op de werkwijze van overheden. Deze zal zich kenmerken door samenwerking tussen gemeentelijke afdelingen en externe partijen zoals burgers, toeleveranciers, bedrijfsleven, maatschappelijk middenveld en belangengroepen. Dit staat haaks op de sectorale denk- en werkwijze die het gemeentelijk apparaat kenmerkt. Die werkwijze is niet meer toegesneden op de complexiteit van huidige opgaven zoals de energietransitie, een leefbare en gezonde woon- en werkomgeving, biodiversiteitsherstel, circulariteit en klimaatadaptatie.

Baten van natuur inzetten

Integrale samenwerking biedt een grote kans voor een domein als 'natuur'. Zodra natuurstructuur (het integrale thema 'natuur') aan het begin wordt meegenomen, is het mogelijk om ecosysteemdiensten daadwerkelijk gericht toe te passen.¹

Technische oplossingen voor regenafvoer- en opvang kunnen bijvoorbeeld prima worden vervangen door bomen, borders en wadi's. Een park of natuurinclusief gebouw vergroot niet alleen de beeldkwaliteit, maar stimuleert ook sociale cohesie, gezondheid, luchtkwaliteit en biodiversiteit en draagt verder bij aan een klimaatadaptatieve omgeving. Zo wordt vanaf het begin een veilige en gezonde fysieke leefomgeving - overigens een maatschappelijk doel van de Omgevingswet - geborgd in de plannen. Dit heeft ook een niet te onderschatten effect op het vestigingsklimaat voor instellingen, horeca en grote (internationale) bedrijven. Ons advies luidt: maak gebruik van deze voorrangspostie binnen de Omgevingswet, eventueel ondersteund door een passende procestool.

Rol van de Nationale Omgevingsvisie

De Nationale Omgevingsvisie stelt als toekomstperspectief in haar langetermijnvisie vier prioriteiten,

WEBSITES

www.ipcgroen.nl
www.learn2improve.nl
www.nlgreenlabel.nl

▲ Beeld uit de de startnota De opgaven voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). (bron: Ministerie BZK en MUST)

FEITEN EN CIJFERS

- Elke euro die wordt geïnvesteerd in natuurherstel en -behoud levert tussen de 7,50 en 200 euro op voor de samenleving (met name vermeden schade- en reparatiekosten)
- Vastgoed is meer waard in een groene omgeving. De waarde van onroerend goed stijgt met 15 procent bij uitzicht op water. Bij uitzicht op een open ruimte met 10 procent, op een park met 6 procent en op een plantsoen met 5 procent
- De criminaliteit in groene wijken

is lager en bewoners voelen zich veiliger dan in wijken zonder groen

- 10 procent meer groen in een stedelijk gebied vermindert het hitte-eilandeffect in dat gebied met gemiddeld 0,6 °C
- Een groen dak zorgt voor berging en vertraagde afvoer van 50 procent regenwater, waardoor 50 procent kleiner riooloverstortvolume en 50 procent minder zuivering nodig is
- Natuur in en nabij winkels kan tot 12 procent meer omzet genereren in de winkelstraat. Dak- en gevel-

groen vergroot de isolatiewaarde van gebouwen en bespaart energiekosten tot 70 procent in de zomer voor verkoeling en tot 20 procent in de winter voor verwarming

- Bomen en andere planten filteren luchtverontreiniging tot maximaal 5 procent

Alle feiten zijn ontnomen uit de serie factsheets 'Groen in de stad' van J.A. Hiemstra (zie www.groenkennisnet.nl) en de serie factsheets van Stichting De Groene Stad (www.degroenestad.nl).

PURMEREND LEERT VAN NL GEBIEDSLABEL

▲ Artis impression van het toekomstige Wheermolen-Oost.

BRON: URHAHN STEDENBOUW EN STRATEGIE

Purmerend heeft te maken met een forse bouwopgave: 10.000 woningen tot 2040, alles binnenstedelijk. Een hele uitdaging om ondanks deze verdichting steen en groen in balans te houden voor een leefbare en aantrekkelijke stad. Purmerend heeft met het nieuwbouwproject Klein Where ervaring opgedaan met het NL Gebiedslabel. Hierbij werd het project achteraf met de NL Gebiedslabel-methodiek getoetst. Purmerend wil nu ook bij de start van een nieuwbouwproject ervaring op doen met dit label. In de wijk Wheermolen-Oost worden gefaseerd flats gesloopt en 600 extra woningen toegevoegd. In

samenwerking met Intermaris (woningcorporatie) wil de gemeente een duurzame wijk maken. NL Greenlabel is gevraagd bij dit proces van verduurzaming te ondersteunen.

De NL Gebiedslabel-methodiek biedt concrete houvast bij ontwikkelingen en garandeert dat ontwikkelaars de ambities op gebiedsniveau waarmaken. Het borgt de integrale duurzaamheid aan de hand van zeven hoofdindicatoren. De methodiek wordt regelmatig gevalideerd en geactualiseerd door een Wetenschappelijke Raad van Advies.

Diana Himmelbauer, Adviseur Leefomgeving bij de gemeente, is te spreken over het instrument. 'We hebben de wijk Klein Where, die onlangs is opgeleverd, ermee laten toetsen. We wilden graag onze ideeën over de inrichting integraal en objectief laten bekijken om ervan te leren. De checklists uit het label zorgen ervoor dat je je meer bewust wordt van de duurzame keuzes die je hebt gemaakt en ze in het grotere geheel kunt plaatsen. Die integrale blik, vanuit het perspectief van bewoners, komt in de openbare ruimte goed van pas. Want juist daar komen veel belangen en disciplines samen.'

waaronder sterke en gezonde steden en regio's. Een belangrijk aspect is het verbeteren van leefbaarheid en klimaatbestendigheid. Daarom moet helder zijn welke randvoorwaarden de leefomgevingskwaliteit stelt. De rol en toegevoegde maatschappelijke waarde van natuur in relatie tot de domeinen grijs, rood, blauw en oranje is hierbij van essentieel belang. Dit vraagt om een concrete invulling van stedelijke en regionale natuur in de omgevingsplannen. Natuur is immers overal aanwezig, of het nu gaat om de achtertuin of het Nationale Park De Hoge Veluwe. Houd wel rekening met de natuurvisie binnen de Wet Natuurbescherming die door de verantwoordelijke provincie is of wordt opgesteld.

Daarom adviseren we om natuur, natuurstructuur en natuurinclusiviteit zo breed mogelijk in te zetten, juist

ook op plekken waarbij je niet primair aan natuur denkt, zoals nieuwbouwwijken, bedrijventerreinen, sportparken en agrarisch gebied. De Omgevingswet biedt immers veel mogelijkheden voor op maat gesneden integratie van functies, zolang deze elkaar niet uitsluiten. Het is dan ook van groot belang om instrumenten te ontwikkelen die concrete handvatten bieden bij het vertalen van de wet naar de praktijk. Dit wettelijke instrumentarium vormt de basis voor een fysieke natuurinclusieve leefomgeving.

Formuleer heldere randvoorwaarden

De huidige wetgeving omtrent de fysieke leefomgeving wordt gekenmerkt door een tweeslachtige of zelfs afremmende houding ten opzichte van innovatieve oplossingen. De ontwerpers van de Omgevingswet hebben vastgesteld dat dat niet meer past bij het

huidige transitietijdperk. Zodoende zal de aanvrager in de toekomst 'ja, mits' horen waar ze vroeger 'nee, tenzij' hoorde. Dit betekent dat het ambtelijke apparaat niet meer controleert, maar faciliteert bij het realiseren van ideeën. Tegelijk zal het over meer speelruimte beschikken om randvoorwaarden daarvoor te formuleren. Mede daarom is het de bedoeling dat de Wet Natuurbescherming, die globaal tot doel heeft om natuur in Nederland te behouden en versterken, met minimale wijzigingen opgaat in de nieuwe Omgevingswet. Ook stelt artikel 1.2 van de Omgevingswet dat natuur een (essentieel) onderdeel vormt van de fysieke leefomgeving.

Toepassing van procestools

Vaak ontbreekt het bij gemeenten en provincies aan expertise en menskracht om randvoorwaarden op te stellen en de kwaliteit te borgen. Na jarenlange bezuinigingen en decentralisatie van beleid heeft de gemiddelde gemeente ook wel andere zaken aan haar hoofd. Om toch adequaat op de nieuwe wetgeving in te kunnen spelen, wijzen we er graag op dat er al partijen in de markt zijn met procestools die gemeenten goed kunnen ondersteunen. De belangrijkste in deze context zijn de procestools BREEAM-NL Gebied en NL Gebiedslabel die de verschillende duurzaamheidsthema's integraal verbinden en presenteren. Een dergelijke tool biedt een gemeenschappelijke en integrale taal voor alle betrokkenen, borgt de kwaliteit van bepaalde thema's en begeleidt het hele traject van ontwerp en omgevingsvergunning tot aan uiteindelijke oplevering. De ontwikkelende partij kan zelf bepalen hoe het de gestelde normen realiseert. Het gehele proces, van aanvraag tot implementatie, kan hiermee efficiënter doorlopen worden waarbij tegelijkertijd kwaliteit wordt geborgd.

Bonus: de VN Duurzaamheidsdoelen

Overheden en bedrijven hebben de maatschappelijke verantwoordelijkheid om een maximale bijdrage te leveren aan de zeventien duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties (Agenda 2030).² Daarom is het cruciaal dat er een omgevingsvisie en plan voor de fysieke leefomgeving komen die waarde toevoegen aan de maatschappij, het economisch systeem en de natuur. Dit vraagt om een aanpak die wordt afgestemd met burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden. Een dergelijke aanpak moet

GROEN IS SECTORAAL, NATUUR IS INTEGRAAL

Groen wordt in de volksmond regelmatig gelijkgesteld aan natuur terwijl groen maar een klein onderdeel van natuur is. Deze opvatting is dan ook te beperkt; de natuur als het complexe geheel van natuurlijke processen is immers niet gebonden aan een bepaalde locatie. De natuur is overal, op de Veluwe evengoed als aan een gevel, langs de snelweg, op een dak of in een gracht. Natuur wordt immers bepaald door natuurlijke processen die zich overal afspelen. Denk hierbij aan de abiotische factoren (met name licht, lucht, water, bodem en temperatuur), concurrentie tussen dieren onderling, tussen planten onderling, tussen planten en dieren en nog veel meer. In de nieuwe Omgevingswet is natuur (als integraal begrip) een thema dat de fysieke leefomgeving en dus ons allen raakt, zeker omdat het in veel (stedelijke) functies kan worden geïntegreerd. De sectorale benadering, waar groen naast andere bestemmingen staat, is niet langer adequaat om de integratie van natuur in de fysieke leefomgeving te bewerkstelligen. De wetgever heeft dat met de nieuwe Omgevingswet goed gezien. Binnen de Omgevingswet kan natuurinclusiviteit echt tot zijn recht komen zodat natuur niet meer achteraf hoeft te worden gecompenseerd, maar al op voorhand in de ruimtelijke ontwikkeling wordt meegenomen.

tevens concreet en meetbaar zijn. NL Greenlabel, haar partners en IPC Academy hebben zo'n aanpak ontwikkeld die als 'bonus' inzicht biedt in de bijdragen aan de VN Duurzaamheidsdoelen.

Met dank aan Gerhard Guliker (IPC Academy) en Steven Kamerling (NL Greenlabel). IPC Academy biedt een workshop aan over Natuur in de Omgevingswet. De volgende workshop is op 25 maart in Arnhem. Zie www.ipcgroen.nl/aanbod/3940/natuur-in-de-omgevingswet-workshop voor meer informatie. ●

Noten

1. www.biodiversiteit.nl/biodiversiteit-is-levensbelang/ecosysteemdiensten.
2. Zie ook Kröder & Menting - *Inclusieve steden met veerkrachtige biodiversiteit. Een handleiding voor global goals vanuit NL Greenlabel. Stadswerk 05/2019.*